

Pragmatické aspekty přirozeného jazyka

Vojtěch Kovář

Centrum zpracování přirozeného jazyka
Fakulta Informatiky, Masarykova Univerzita
Botanická 68a, 602 00 Brno
xkovar3@fi.muni.cz

PA153 Počítačové zpracování přirozeného jazyka

Obsah

- 1 Pragmatika
- 2 Griceův kooperační princip
- 3 Řečové akty

Pragmatika

- principy jazyka, které nesouvisí s jazykovou strukturou
  - situační a obecný kontext
  - interakce jazykové struktury s kontextem
- Příklady
  - „Kolik je hodin?“ ve 3 ráno při návratu z akce
  - „Máte párek v rohlíku?“ – „Kečup nebo hořčice?“
  - „Kolik je hodin?“ – „Teď došly noviny“
  - „Mohl bys otevřít okno?“

Pragmatika – základní pojmy

■ Externí pragmatika – komunikační situace

- $\{\{o_1, \dots, o_n\}, m, p, t, l\}$
- promluvvové objekty, mluvčí, posluchač, čas, místo
- deiktické výrazy (já, tady, teď) – proměnné, které nabývají hodnot až v určité komunikační situaci

■ Interní pragmatika

- vztah mezi uživateli jazyka a obsahem výpovědi
- oznamovací, tázací, rozkazovací, přací (desiderativní)

■ Implikatury

- inference zamýšlené mluvčím
- mluvčí má **komunikační záměr**
- cílem je přenést záměr na příjemce

■ „Nelze nekomunikovat.“

Griceův kooperační princip

- „Kooperuj s komunikačními partnery.”
  - mluvčí dodržuje určitá pravidla
  - posluchač předpokládá, že je mluvčí dodržuje
- Konverzační maximy
  - **maxim kvality**: říkej pravdu
  - **maxim kvantity**: říkej jen to, co je nutné
  - **maxim relevance**: drž se tématu
  - **maxim způsobu**: mluv zřetelně a jednoznačně

„Kde je Vilém?” – „Před Zuzaniným domem stojí modrá Škodovka.”

- Konverzační implikatury
  - plynou z dodržení nebo nedodržení principů
  - „Hana má 4 děti.”
  - „Válka je válka.”

Řečové akty

- Přenos informace není jedinou funkcí jazyka
  - „Omlouvám se.“
  - „Podávám protest.“
  - „Dávám své slovo.“
  - „Odkazuji svůj dům své tetě Alici.“
  - „Tímto vás prohlašuji za manžele.“
- Každá věta má
  - konstativní složku (význam)
  - performativní složku (mění stav světa)
- Typy/složky řečových aktů
  - **lokuční**: význam, odkazy na objekty
  - **ilokuční**: mluvčí něco koná
  - **perlokuční**: vliv na posluchače mimo obsah